

5. Кравченко Р. І. Соціальна робота із розумово відсталими людьми. Навчальний посібник. – К.: 2001. – 140 с.
6. Denney David, Social Policy and Social Work. – Oxford: Clarendon Press, 1998. – p. 34.
7. Блумер Г. Социальные проблемы как коллективное поведение // Контексты современности – 2: Хрестоматия. – Казань, 1998. – С. 66.
8. Фуллер Р., Майерс Р. История социальной проблемы // Контексты современности – 2. Хрестоматия. – Казань, 1998. – С. 55.
9. Spector M., Kitsuse J. I. Constructing Social Problems, Menlo Park, 1977. – p. 116-129.
10. Воробець А. Ю. Сутність, структура та механізми процесу соціальної адаптації // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. У 2-х т. Т.1. – Х.: Вид. центр Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2006. – 448 с.

Каретна О. О., ОНЮА

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МОЛОДЬ»

Стаття посвящена аналізу різних підходів к определению понятия «молодежь». Определены общие черты различных подходов к определению молодежи.

The article is devoted to analysis of the different definitions of concept «young people». The common features of different definitions of young people are stated.

Молодь, як окрема від дітей і дорослих група, завжди привертала до себе особливу увагу дослідників і політиків. Як це не дивно звучить, саме поняття “молодь” – всім добре відомо, але малозрозуміла категорія соціального світу. У сучасній науковій літературі існує безліч підходів до дослідження проблем розвитку молоді. Отже, існує безліч різних визначень поняття молоді. Початок нового часу в цьому сенсі не є виключенням. Інтерес до молоді настільки великий, що якраз настав час говорити про “нову молодіжну еру”.

Завданням статті є аналіз змісту поняття “молодь” та кількох суміжних понять, а також виокремлення інтегрованого змісту поняття “молодь”.

В ситуації зміни статусу молоді в сучасному суспільстві збільшено увагу до молодіжного питання, викликаного рядом політичних

виступів і протистоянь молоді на початку ХХІ століття, як в країнах пострадянського простору, так і на Заході.

У державі за підтримки крупного бізнесу ініціюються політичні молодіжні проекти, покликані упорядкувати і мобілізувати молодіжний “ресурс”.

По-перше, як вже неодноразово наголошувалося багатьма експертами як в Україні, так і на колишньому пострадянському просторі, починаючи з 2005 року виявився своєрідний “бебі-бум” в політиці. Саме з цього року молодь стала об’єктом пильної уваги як з боку влади, так і з боку опозиції. І цьому є цілий ряд пояснень. Ми бачимо, як на пострадянському просторі, та к і з світовому масштабі, вуличні методи політичної боротьби виходять на перший план. Часто рушійною силою вуличної боротьби виступає саме молодь.

Молодіжною політикою зайнялися сьогодні сили, які фактично роблять спроби створення інфраструктури протесту проти режимів і урядів, що діють [див., напр., 1].

Молодь є дуже серйозною силою. Сьогодні на наших очах відбувається структуризація молодіжного політичного простору. Але слід уточнити загальну систему молодіжних координат для виявлення таких процесів як: фізіологічне дозрівання, входження в соціум, освоєння соціальних норм, ролей, позицій, набуття ціннісних орієнтацій і соціальних установок при активному розвитку самосвідомості, творчій самореалізації, постійному особистому виборі власного індивідуального життєвого шляху. Також потрібно звернути увагу на загальне бачення молодіжного соціокультурного простору і загальну тенденцію, яка є головною в розвитку молоді як узагальненого суб’єкта в системі стосунків в соціумі.

З погляду сучасного соціального пізнання важливим уявляється розгляд змісту основних підходів до визначення поняття “молодь”.

Одне з перших визначень поняття “молодь” дано в 1968 р. соціологом В. Т. Лісовським: “Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в певному віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні і інші соціальні функції. Залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 35 років” [2, с. 41].

Лісовський, розглядаючи молодь як покоління, вважає, що ознакою покоління є не лише вік, але й єдність переконань, цілей,

спільність переживання і відношення до життя, оскільки з віком покоління не втрачає соціальних рис, вихованих епохою.

Наступне визначення поняття молодь було дано соціологом І. С. Коном: “молодь – соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тим чи іншим складом соціально-психологічних властивостей. Саме це визначення згодом стало основним в соціології молоді. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов’язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного устрою, культури і властивих даному суспільству закономірностей соціалізації” [3].

Традиційним є стратифікаційний підхід, при якому молодь визначається як особлива соціально-демографічна група, обмежена віковими рамками, специфічними соціальними ролями, статусом і соціальними позиціями.

Наближений до нього психофізіологічний аналіз молоді, заснований на понятті “молодість” як означений період розвитку людської особи між статевим дозріванням і повною зрілістю. Як його подальший розвиток в соціальній філософії виділяють соціально-психологічний підхід, що описує молодь як людей певного віку (це інтервал 14-29 років) зі своїми біологічними і психологічними стосунками.

У соціально-психологічному підході молодь – це певний вік зі своїми біологічними і психологічними стосунками, і тому вона має всі особливості вікового класу. Згідно конфліктологічному підходу молодь – це важкий, повний стресів і надзвичайно важливий період життя. У рольовому підході молодь – це особлива поведінкова фаза в житті, коли вони більше не грають (дитячих) ролей і в той же час не є повноправними носіями ролей дорослого”. В рамках субкультурного підходу молодь – це група зі своїм специфічним способом життя, стилем поведінки, культурними нормами і цінностями. У соціалізаційному підході молодь – це період соціального зростання, первинної соціалізації, головна мета молоді – самовизначення, персоналізація. Згідно інтеракціоністському підходу молодь – це один з трьох станів душі, властивих кожній людині. На відміну від стану “батько” (орієнтація на нормативну поведінку) і “дорослий” (орієнтація на розумні рішення) воно виявляється в спонтанності, безпосередності, нестандартності поведінки. У суб’єктивному

підході молодь – спрямованість в майбутнє, оптимізм, життєлюбність, жадання діяльності, відчуття себе (енергійним) молодим незалежно від реального віку. В межах процесуального підходу молодь – це ті, хто не досконалий, не інтегрований, знаходяться в стані становлення, формування.

Зіставлення безлічі визначень молоді показує, що кожне з них фіксує її реальні і значущі риси та особливості, але жодне не є вичерпним. Аналіз спектру підходів до визначення поняття молоді дозволяє виділити ті компоненти, які повинне включати інтегроване поняття.

Інтегроване поняття молоді, на мій погляд, включає такі ознаки:

- вікові межі та соціально-психологічні особливості;
- специфіка соціального статусу, рольових функцій і соціокультурної поведінки;
- специфіка соціально-демографічної групи;
- специфіка процесу соціалізації, в якому поєднується соціальна адаптація та індивідуалізація;
- специфіка самовизначення, самоорганізації, самоідентифікації молоді як специфічної групи.

Спроби визначити молодіжне покоління залежно від характеру страждають вузькістю і одновимірністю. Навіть якщо вдається виділити типові риси конкретного покоління, то поза увагою може залишитися все різноманіття позицій складових молоді в цілому і молодіжних груп зокрема.

Напевно можна вважати доцільною методологічну переорієнтацію в процесі вивчення проблеми “молодь” або “групи молоді” розглядаючи їх не як єдність, а як різноманітність поняття молодь.

Певний час пануюча тенденція в освітленні молодіжної проблематики була дуже своєрідною. Панувала теза про те, що молодь треба організовувати, їй треба допомагати, захищати, влаштовувати в житті. Виникало відчуття, що молодь – це найнещасніша, сама незахищена група населення, що там суцільні немічні і слабкі. Але ж це не так. Насправді молодь абсолютно інша і вона потребує не того, щоб її весь час захищали. Тепер розуміння прийшло – що молодіжна проблема є, але вона знаходиться в абсолютно іншій сфері.

Повертаючись до основних понять, слід звернути увагу ще на такий момент як процес загальної радикалізації молоді без полі-

тичного контексту. Бо зараз це відбувається по цілком раціональним причинам, як у нас, так і в Західній Європі.

Молодь історично завжди виступає носієм соціальних змін. Коли говорять про те, що держава, суспільство повинні організовувати молодь, підсвідомо робиться установка, що молодь треба інкорпорувати в системи, що склалися. Але саме молодь і є носієм і активним учасником соціальних перетворень, тобто змінює систему.

Зараз суспільство в унікальній ситуації. Якщо в колишні часи – в XIX ст. та до кінця XX ст. кількість молоді в суспільстві була висока і тому її активності вистачало на те, щоб суспільство змінювалось, то зараз, коли до суспільства пред'являється високий рівень вимог реформативних процесів, а частка молоді різко скоротилася, її енергії повинно бути більше для того, щоб змінювати суспільство. Ця функція молоді почала активно виявлятися особливо у політичній сфері. Ми бачимо як молодіжні впливи дійсно зростають.

Молодь – це стратегічний ресурс національного і світового розвитку. Практика останніх десятиліть переконливо доводить, що у світі, що швидко змінюється, стратегічні переваги будуть у тих держав і суспільств, які зможуть ефективно накопичувати і продуктивно використовувати людський капітал, а також інноваційний потенціал розвитку, основним носієм якого є молодь.

Одночасно сьогодні в питаннях роботи з молоддю недостатньо орієнтуватися на складову однієї конкретної держави. Світові тенденції створюють теми для серйозної розмови про загальні, у своєму роді універсальні підходи в роботі з молоддю, значущі для суспільств і держав на всьому світовому просторі. Сьогодні багато в чому необхідно переглянути, скоректувати пріоритети в роботі з молоддю в світлі прогнозованих змін, таких як економічний спад або прогрес інформаційних технологій.

Література:

1. www.piket.dp.ua.
2. Социология молодежи / Под ред. проф. В. Т. Лисовского. – СПб., 1996.
3. Кон И. С. Краткий словарь по социологии. – М., 1998.